

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
De heer drs. H. Zijlstra
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

25 januari 2012
Kenmerk: wbc-2011.06254/2

Betreft: Wbc, advies Frans Hals Museum

Geachte heer Zijlstra,

U heeft de Raad voor Cultuur om advies gevraagd over twee werken in het Frans Hals Museum, die op de lijst van de Wet tot behoud van cultuurbezit (Wbc) staan en inmiddels publiek eigendom zijn geworden. U bent van plan de aanwijzing tot beschermd erfgoed in te trekken. Het betreft een schilderij van Frans Hals (Wbc 009) en een schilderij van Johannes Corneliszoon Verspronck (Wbc 022). Op beide werken zijn regenten van het Elisabeth Gasthuis afgebeeld.

De raad adviseert u de bescherming van deze werken onder de Wbc aan te houden. Bijgaand ontvangt u het advies, waarbij de raad nog twee opmerkingen wil maken.

Het raadslid Melle Daamen kan zich niet vinden in het advies en neemt een minderheidsstandpunt in. Dat luidt: "Ik deel de visie van de staatssecretaris dat de werking van de Wbc primair betrekking heeft op particulier bezit. Er is naar mijn mening onvoldoende aanleiding of grond te veronderstellen dat publieke bescherming of zelfregulering niet meer voldoende zouden zijn voor de bescherming van dit soort (voormalige) Wbc-werken. Het verleden geeft hiertoe geen enkele aanleiding. Bovendien heeft de kwestie van de voorgenomen verkoop van de 'Hilversumse' Mondriaan aangetoond dat de Rijksoverheid *in casu* de Kroon ook nog andere wegen openstaan ten aanzien van een vermeend onverantwoord handelen van lagere overheden (schorsing respectievelijk vernietiging van besluiten van lagere overheden). Ik zie dan ook ook geen grond om de werken (Regenten en Regentessen, Wbc 009 en Wbc 022) in de invloedssfeer van de Wbc te houden nu deze in bezit van de gemeente Haarlem zijn gekomen."

Over het behoud van cultureel erfgoed heeft de raad zich onlangs ook uitgesproken in zijn advies over de Leidraad voor het afstoten van museale objecten (Lamo). De aanleiding voor dit advies was de beroering die was ontstaan rond de verkoop van het schilderij The Schoolboys van Marleen Dumas door museumgoudA.

Deze verkoop komt eveneens ter sprake in het bijgevoegde Wbc-advies. Vervreemding van voorwerpen uit publiek bezit heeft immers gevolgen voor de werking van de Wbc.

Met vriendelijke groet,

Joop J. Daalmeijer
Voorzitter

Jeroen A. Bartelse
Algemeen secretaris

**Advies in het kader van de Wet behoud cultuurbezit over twee schilderijen
verworven door de gemeente Haarlem**

Onderstaand advies heeft betrekking op uw voornemen de aanwijzing tot beschermd erfgoed - onder de Wet tot behoud van cultuurbezit (Wbc) - van twee door de gemeente Haarlem verworven werken in te trekken, omdat deze recent publiek eigendom zijn geworden. U heeft de raad in uw brief van 29 augustus 2011 gevraagd hierover te adviseren.

De raad neemt uw voornemen en adviesvraag graag als uitgangspunt voor een iets bredere beschouwing.

Uw voornemen betreft:

1. een schilderij van Frans Hals, getiteld: Regenten van het St. Elisabeth' s Gasthuis (Wbc 009),
2. een schilderij van Johannes Cornelisz Verspronck, getiteld: Regentessen van het St. Elisabeth' s Gasthuis (Wbc 022).

U stelt in uw brief dat de gedachte achter de Wbc inhoudt dat werken in goede handen zijn als publiekrechtelijke organisaties eigenaar ervan zijn en dat om die reden dergelijke werken niet worden aangewezen. Omgekeerd, zodra beschermde werken in publiek bezit komen, kan in overeenstemming met die gedachte deze bescherming worden opgeheven.

Deze stelling en de nadrukkelijke stimulering van het ondernemerschap lijken echter niet geheel te sporen.

De verplichting om als cultureel ondernemer op te treden, leidt ertoe dat niet alleen de culturele maar ook de materiële waarde van een collectie in toenemende mate van belang zijn. Musea zien zich vaker genoodzaakt werken te vervreemden om hun financiële nood te lenigen.

De verkoop van The Schoolboys van Marlene Dumas door het MuseumgoudA is daarvan een recent voorbeeld. Een ander recent voorbeeld is de vervreemding van drie voorwerpen uit de op de Wbc-lijst geplaatste collectie Ets Haim, die door het Rijk zijn aangekocht met de bedoeling hun beschermde status te continueren.

Ook het Frans Hals Museum heeft in het verleden twee werken te koop aangeboden, waaronder een schenking, om een nieuw depot te kunnen bouwen. Die verkoop is destijds niet doorgegaan, omdat de gemeente Haarlem zich onder druk van de publieke opinie genoodzaakt zag in de financiële noden van het museum te voorzien.¹

¹ De voorgenomen verkoop speelde in 2005. De geselecteerde schilderijen waren De Tekenles (1658) van Michael Sweerts en Phaeton vraagt zijn vader Helios de zonnwagen te leen (1802) van Benjamin West. Laatstgenoemde was een schenking uit 1940.

Het vervreemden als zodanig wordt in de museale wereld overigens in principe niet als een onoverkomelijk probleem gezien wanneer collega-musea, zoals afgesproken in de Leidraad afstoting museale objecten (Lamo), de werken als eerste krijgen aangeboden. Het volgen van deze procedure levert echter over het algemeen een lager bedrag op dan wanneer werken aan de markt worden aangeboden of door middel van veiling worden verkocht. Bovendien is de Lamo een leidraad, een richtlijn die geen garantie tot navolging biedt. Een noodlijdend museum kan er dan ook voor kiezen buiten de Lamo om te opereren en het werk direct op de markt te brengen, zoals in het geval van MuseumgoudA.

Het is goed mogelijk dat door bezuinigingen in de cultuursector meer musea het water tot aan de lippen zal komen te staan. Waarschijnlijk zullen daardoor meer musea geneigd zijn werken te verkopen om hun begroting sluitend te krijgen. Met instemming of op aanraden van de overheid, die de eigenaar is.

Dit betekent dat voorwerpen in publiek bezit niet meer de bescherming genieten die eerder vanzelfsprekend was. Het is dan ook met die wetenschap dat de raad u adviseert om de aanwijzing van de door de gemeente Haarlem verworven werken aan te houden.

De voorwerpen binnen de museale collecties vormen immers mede de toetsstenen bij het plaatsen van voorwerpen op de Wbc-lijst. Voor een goed functioneren van de wet is het nodig een voor alle musea werkend systeem van toezicht bij het afstoten van collectieonderdelen te ontwikkelen, zodat duidelijk is welke voorwerpen binnen de museale collecties moeten blijven.

De raad pleit dan ook voor een zo spoedig mogelijke ontwikkeling van een dergelijk systeem.

Tot slot kan worden opgemerkt dat de eigendomsoverdracht van de twee schilderijen aan het Frans Hals Museum niets heeft gewijzigd aan de redengeving, die tot bescherming van de schilderijen onder de Wbc heeft geleid. Deze is nog onverminderd van kracht.

Conclusie en advies

De raad concludeert derhalve dat de schilderijen onvervangbaar en onmisbaar voor het Nederlands cultureel erfgoed blijven. Hij adviseert u de bescherming van beide werken onder de Wbc aan te houden.

